

Prolog

Galaktičko carstvo je propadalo.

Bilo je to gigantsko carstvo, koje se preko miliona svetova protezalo od jednog do drugog kraka moćne višestruke spirale Mlečnog puta. I njegov pad je bio gigantski – a i dug, jer se morao prevaliti dug put.

Propadalo je stolecima dok jedan čovek nije postao potpuno svestan toga. Bio je to Hari Seldon, čovek koji je predstavljao jedinu iskru stvaralačkog pregnuća zaostalu u nagomilanom raspadanju. On je razvio psihoistorijsku nauku, uzdigavši je do samog vrhunca.

Psihoistorija se nije bavila čovekom kao pojedincem, već ljudskim masama. Bila je to nauka o gomilama; masama koje su brojale milijarde ljudi. Mogla je da predvidi reagovanja na podsticaje s tačnošću s kakvom bi neka manje važna nauka mogla da predvidi koliko će odskočiti bilijarska kugla. Nikakvim poznatim matematičkim proračunima nije bilo moguće predvideti reagovanje jednog čoveka, dok je reagovanje milijarde ljudi bilo nešto sasvim drugo. Hari Seldon je spregnuo društvene i privredne tokove tog vremena, proučio krivulje i prognozirao stalno i sve ubrzanije propadanje civilizacije, a i to da mora proteći razdoblje od trideset hiljada godina da bi iz ruševina s mukom izronilo jedno novo carstvo. Bilo je prekasno da se pad spreči, ali ne i prekasno da se skрати razdoblje varvarstva. Seldon je osnovao dve zadužbine na

'suprotnim krajevima galaksije', a njihova mesta odabrana su tako da bi se u toku jednog kratkog milenijuma zbivanja gusto ispreplela i što više ubrzala pojavu snažnijeg, trajnijeg i blagonaklonijeg Drugog carstva.

Knjiga *Zadužbina* je ispričala povest o jednoj od tih zadužbina tokom prva dva stoleća njenog postojanja.

Započela je kao naseobina naučnika-fizičara na Terminusu, planeti na samom kraju jednog kraka galaktičke spirale. Odvojeni od meteža Carstva, radili su na sastavljanju jednog univerzalnog, sažetog pregleda saznanja, na *Enciklopediji Galaktika*, nesvesni važnije uloge koju im je predodredio već pokojni Seldon.

S truljenjem Carstva, spoljne oblasti su pale u ruke nezavisnih 'kraljeva'. Zaduzbini je od njih zapretila opasnost. Međutim, pod vođstvom svog prvog gradonačelnika Salvora Hardina, ona je čuvala svoju nesigurnu nezavisnost tako što je podbadala jednog beznačajnog vladara protiv drugog. Kao jedini posednik nuklearne energije među svetovima koji su zaboravljali nauke i vraćali se na ugalj i naftu, ostvarila je čak i izvesnu nadmoć. Zaduzbina je postala 'verski' centar za susedna kraljevstva.

Zaduzbina je polako razvijala trgovačku privredu dok se *Enciklopedija* povlačila u pozadinu. Njeni trgovci, trgujući nuklearnim napravama takve kompaktnosti kakve ni samo Carstvo na svom vrhuncu nije moglo proizvesti, prodirali su stotinama svetlosnih godina kroz periferiju.

Pod Hoberom Malouom, prvim od vladara trgovaca Zaduzbine, razvila je tehniku ekonomskog ratovanja do te mere da je porazila Republiku Koreliju, mada je ta planeta primala pomoć iz jedne od spoljnih provincija koje još behu preostale Carstvu. Krajem dvestagodišnjeg

razdoblja Zadužbina je bila najmoćnija država u galaksiji, izuzev ostataka Carstva koji su, grupisani u centralnoj trećini Mlečnog puta, još uvek kontrolisali tri četvrtine stanovništva i bogatstvo svemira.

Izgledalo je neizbežno da će naredna opasnost s kojom će Zadužbina morati da se suoči biti poslednji udarac umirućeg Carstva.

Morao se, dakle, prokrčiti put za okršaj između Zadužbine i Carstva.

Prvi deo GENERAL.

1. Potraga za čarobnjacima

Riozi, Bel – ...Tokom svoje relativno kratke karijere Riozi je stekao – i to s razlogom – naziv 'poslednji carista'. Analiza njegovih pohoda otkriva da je po strateškoj veštini bio ravan Perifoju, a da ga je možda prevazišao u sposobnosti rukovođenja ljudima. Da kao osvajač bude ravan Perifoju, sprečila ga je jedino činjenica da je bio rođen u vreme opadanja Carstva. Ipak, prilika mu se pružila kada se oči u oči sukobio sa Zadužbinom, postavši tako prvi od carskih generala koji je to učinio...

Enciklopedija Galaktika

(Svi citati iz *Enciklopedije Galaktike* u ovom delu preuzeti su, uz pristanak izdavača, iz 116. izdanja, koje je 1020. godine z. e. objavila Izdavačka kuća *Enciklopedija Galaktika* s Terminusa.)

Bel Riozi je putovao bez pratnje, što dvorska etiketa nije propisivala za zapovednika flote stacionirane u još neprijateljski raspoloženom zvezdanom sistemu na granici Galaktičkog carstva.

Ali, Bel Riozi je bio mlad i energičan – dovoljno energičan da bi ga bezosećajni i proračunati dvor poslao u najudaljeniji kut svemira – a uz to je bio i radoznao. Čudesne i neverovatne legende koje su maštarski ponavljale stotine,

a maglovito znale hiljade ljudi, zagolicala su ovu njegovu potonju odliku, dok je mogućnost vojnog poduhvata privukla prve dve. Spoj je bio neodoljiv.

Izašao je iz rekviriranog starinskog kopnenog vozila i obreo se pred vratima oronulog zdanja koje je bilo njegovo odredište. Sačekao je. Ulaz je osmatralo živo fotonsko oko, ali vrata je otvorila jedna ruka.

Bel Riozi se nasmeši starcu. „Ja sam Riozi...“

„Prepoznao sam vas.“ Starac ostade nepomičan, ukočen i neiznenađen. „Kojim poslom?“

Riozi pokorno koraknu unazad. „Miroljubivim. Ukoliko ste vi Dukem Bar, molim vas za razgovor.“

Dukem Bar se pomeri u stranu, a u unutrašnjosti kuće zidovi oživeše od svetlosti. Generala obasja dnevna svetlost.

Dodirnuo je zid radne sobe, a zatim se zagledao u vrhove svojih prstiju. „Ovo imate na Siveni?“

Bar se jedva osmehnu. „Verujem da toga nema drugde. Koliko mogu, opravljam sam. Moram da vam se izvinim što ste čekali pred vratima. Automatski uređaj beleži prisustvo posetilaca, ali više ne otvara vrata.“

„Opravke vam baš nisu uspešne?“ Generalov glas se blago podsmehnu.

„Ne mogu se više naći delovi. Molim vas sedite, gospodine. Pijete li čaj?“

„Na Siveni? Dragi gospodine, pa ovde je društveno nedopustivo ne piti čaj.“

Uz laki naklon, što beše deo ceremonijala nasledenog od aristokratije iz boljih dana prošlog stoleća, stari patricije se bešumno povuče.

Riozi je gledao za domaćinom prilikom dok se udaljavalu, a njegova nameštena uglađenost postade

pomalo nesigurna. Njegovo vaspitanje je, kao i njegovo iskustvo, bilo isključivo vojničko. Kako se to otrcano kaže, više puta je pogledao smrti u oči, ali je to uvek bila smrt dobro poznate i opipljive prirode. Stoga i nije bilo nesklada u činjenici da je idol Dvadesete flote iznenada osetio jezu u plesnivoj atmosferi drevne sobe.

General je znao da su male crne kutije od crnog ivroida, poređane po policama, knjige. Njihovi naslovi bili su mu nepoznati. Naslućivao je da je velika struktura u jednom delu odaje prijemnik koji po potrebi knjige pretvara u sliku i zvuk. Nikada nije video kako takav uređaj funkcioniše, ali je za njih čuo.

Jednom su mu rekli da je nekada davno, kada se Carstvo protezalo širom cele galaksije, devet od deset kuća imalo takve prijemnike – i takve redove knjiga.

Sada je, međutim, valjalo čuvati granice; knjige su za starce. Uostalom, polovina priča o starim vremenima bila je ionako mitske prirode. Više od polovine.

Prispeo je čaj i Riozi sede. Dukem Bar podiže svoju šolju: „U vaše zdravlje.“

„Zahvaljujem. I u vaše!“

Dukem Bar oprezno reče: „Za vas kažu da ste mladi. Trideset pet godina?“

„Gotovo. Trideset i četiri.“

„Kad je tako“, kaza Bar, blago naglašavajući reči, „ne mogu a da vam odmah sa žaljenjem ne kažem da nemam nikakve ljubavne čini, gatke ni ljubavne napitke. Ni najmanje nisam kadar da utičem na naklonost neke mlade gospe koja vam se možda sviđa.“

„Gospodine, u tom pogledu nisu mi potrebna veštačka pomagala.“ Nesumnjivo samozadovoljstvo u generalovom

glasu bilo je pomešano s veseljem. „Traže li vam mnogo takvu robu?“

„Prilično. Nažalost, neprosvećena javnost sklona je da brka učenost sa čarobnjaštvom, a čini se da je ljubavni život činilac koji iziskuje najveću količinu magijskog petljanja.“

„To izgleda najprirodnije. Ali ja se razlikujem. Za mene je učenost samo sredstvo da se dobiju odgovori na teška pitanja.“

Sivenjanin ozbiljno razmisli: „Možda se i vi, poput njih, varate.“

„To može, ali i ne mora biti.“ Mladi general spusti šolju u njen držač s plamenikom i ona se ponovo napuni. Spustio je u nju ponuđenu aromatičnu kapsulu, malo se isprskavši. „Recite mi onda, patricije, ko su čarobnjaci? Oni pravi.“

Bara kao da začudi taj odavno izobičajeni naziv. „Nema čarobnjaka.“

„Ali ljudi o njima pričaju. Sivena bruji od priča o njima. Oko njih se grade kultovi. Postoji neka čudna veza između toga i onih grupa vaših zemljaka koji snivaju i bulazne o davnim danima i o onome što nazivaju slobodom i autonomijom. S vremenom to može da postane opasno po državu.“

Starac odmahnu glavom. „Zašto mene pitate? Da li ste namirisali neku pobunu koju bih ja predvodio?“

Riozi sleže ramenima. „Nikako. Nikako. A to i nije sasvim smešna pomisao. U svoje vreme vaš otac je bio izgnanik, a u vaše vreme i vi ste bili rodoljub i šovinista. Neuvidavno je što kao gost to pominjem, ali moj ovdašnji posao to iziskuje. Ali, ipak, zavera u ovom času? U to

sumnjam. Već trima generacijama na Siveni ubijan je duh.“

Starac s naporom odgovori: „Biću toliko neuviđavan domaćin koliko ste vi to kao gost. Podsetiću vas da je jednom jedan vicekralj pomislio, kao i vi, da su Sivenjani malodušni. Po naređenju tog vicekralja moj otac je postao siromašni izbeglica, moja braća mučenici, a sestra samoubica. No taj isti vicekralj umro je, ipak, dovoljno groznom smrću od ruku tih istih ropskih Sivenjana.“

„Ah, da, tu ste se dotakli nečega što bih i sam poželeo da kažem. Već tri godine tajanstvena smrt tog vicekralja za mene nije tajna. U njegovoj ličnoj gardi nalazio se i jedan mladi vojnik čiji su postupci zaslužili pažnju. Vi ste bili taj vojnik, no mislim da nema potrebe za pojedinostima.“

Bar je bio spokojan „Nema. Šta predlažete?“

„Da odgovorite na moja pitanja.“

„Ne uz pretnje. Dovoljno sam star da mi život ne znači previše.“

„Gospodine, vremena su teška“, značajno primeti Riozi, „a vi imate decu i prijatelje. Imate zemlju o kojoj ste se u prošlosti izjašnjavali s ljubavlju i ludošću. Ako treba da se odlučim za silu, neće valjda moj cilj biti tako bedan da udarim na vas.“

Bar hladno upita: „Šta želite?“

Držeći praznu šolju, Riozi reče: „Patricije, čujte me. Ovo je doba kada su najuspešniji oni vojnici čiji je zadatak da predvode svečane parade koje se o praznicima priređuju oko carske palate, ili da prate bleštave izletničke brodove koji njegovo carsko veličanstvo prevoze do letnjih planeta. Ja... ja sam promašen čovek. U svojoj trideset i četvrtoj godini promašen sam čovek i takav ću ostati. Zato, vidite, jer ja volim da se borim.“

„Zato su me i poslali ovamo. Na dvoru suviše smetam. Ne uklapam se u etikeciju. Smetam kicošima i admiralima, ali suviše dobro upravljam brodovima i ljudima da bi me se mogli otarasiti po kratkom postupku, tako što bi me ostavili negde u svemiru. Sivena je surogat za to. To je pogranični svet: buntovnička i jalova provincija. Daleko je, dovoljno daleko da svi mogu biti zadovoljni.

„I tako, ja trulim. Nema pobuna koje bi trebalo ugušiti, a u poslednje se vreme ni vicekraljevi pograničnih planeta ne bune, bar ne otkako je za opomenu slavni pokojni otac njegovog carskog veličanstva sredio Mauntela s Parameja.“

„Bio je to jak car“, promrmlja Bar.

„Da, a takvih nam treba više. Car je moj gospodar, upamtite to. Ja štitim njegove interese.“

Bar ravnodušno sleže ramenima. „U kakvoj je to vezi s ovom temom?“

„U dve reči ću vam pokazati. Čarobnjaci koje sam pominjao dolaze iz velikih daljina, tamo iza pograničnih stražara, tamo gde su zvezde raštrkane...“

„Gde su zvezde raštrkane“, citirao je Bar, „a svemira stud prožima grud.“

„Je li to poezija?“, namršti se Riozi. U ovom času stih je delovao frivolno. „U svakom slučaju, oni su s periferije – iz jedine oblasti gde imam slobodu da se borim za carevu slavu.“

„I da tako služite interesima njegovog carskog veličanstva, a i da zadovoljite vlastitu sklonost prema dobrom boju?“

„Tačno. Ali, moram da znam protiv čega se borim, i tu mi vi možete pomoći.“

„Kako znate?“

Riozi je grickao kolačić. „Znam jer već tri godine pratim svaku glasinu, svaki mit, svaki šušanj o čarobnjacima – i iz cele biblioteke podataka koje sam prikupio samo se dve izolovane činjenice jednodušno slažu, te su stoga pouzdane i tačne. Prva je da čarobnjaci dolaze s ruba galaksije koji je nasuprot Sivene, a druga da se vaš otac jednom susreo s čarobnjakom, živim i stvarnim, i da je s njim razgovarao.“

Dok ga je stari Sivenjanin netremice posmatrao, Riozi produži: „Biće bolje da mi ispričate sve što znate...“

Bar zamišljeno odvrati: „Bilo bi zanimljivo da vam saopštim izvesne stvari. Bio bi to moj psihoistorijski opit.“

„Kakav opit?“

„Psihoistorijski.“ U starčevom osmehu bilo je neke neprijatne oštine. A onda odsečno dodade: „Biće bolje da uzmete još čaja. Biću malo opširniji.“

On se duboko zaveli u meke jastuke na naslonjači. Zidna svetla se prigušiše i poprimiše ružičastu i boju belokosti, što je ublažilo čak i vojnikov oštri profil.

Dukem Bar započe svoje kazivanje: „Moje saznanje plod je dve slučajnosti: slučajnosti da sam sin svog oca i da sam rođen u svojoj zemlji. Sve je započelo pre više od četrdeset godina, ubrzo posle Velikog pokolja, kada je moj otac bio izbeglica u šumama na jugu, a ja tobđžija u ličnoj floti vicekralja. Onog istog vicekralja, uzgred budi rečeno, koji je naredio Pokolj i koji je kasnije umro onako svirepom smrću.“

Bar se ozbiljno osmehnu i produži: „Otac je bio carski patricije i sivenski senator. Zvao se Onum Bar.“

Riozi ga nestrpljivo prekide: „Okolnosti njegovog izgnanstva su mi dobro poznate. Ne morate se na njima zadržavati.“

Sivenjanin ne obrati pažnju na njega i bez ikakve promene nastavi: „Tokom njegovog izgnanstva nekakav lualica navratio je kod njega; trgovac s ruba galaksije, mladić koji je govorio s čudnim naglaskom i ništa nije znao o novijoj istoriji Carstva, a bio je zaštićen vlastitim poljem sile.“

„Vlastitim zaštitnim poljem?“, planu Riozi. „Izmišljate. Koji bi generator bio dovoljno jak da kondenzuje zaštitni omotač do veličine jednog jedinog čoveka? Tako mi velike galaksije, da li je pred sobom gurao na kolicima nuklearni generator od pedeset miliona tona?“

Bar staloženo odgovori: „Bio je to čarobnjak o kome slušate govorkanja, priče i mitove. Naziv 'čarobnjak' nije lako zaslužen. Nije nosio generator koji bi bio toliko veliki da se vidi, ali ni najteže oružje koje biste mogli poneti u ruci ne bi okrznilo njegovo zaštitno polje.“

„Je li to cela priča? Da li čarobnjake rađaju maštanja starca skrhanog patnjom i izgnanstvom?“

„Priča o čarobnjacima potiče iz vremena koja su prethodila onome u kojem je živeo moj otac, gospodine. A dokaz je mnogo stvarniji. Pošto se oprostio od mog oca, taj trgovac, koga ljudi nazivaju čarobnjakom, posetio je nekog tehčoveka u gradu u koji ga moj otac beše uputio, i tamo je ostavio generator zaštitnog polja onog istog tipa kakav je i sam nosio. Nakon svog povratka iz izgnanstva, po pogubljenju krvavog vicekralja, moj otac je uzeo taj generator. Dugo mu je trebalo da ga pronađe...“

„Generator visi iza vaših leđa na zidu, gospodine. Ne funkcioniše. Funkcionisao je samo prva dva dana. Ali, ako ga budete pažljivije pogledali, videćete da ga nije konstruisao niko iz Carstva.“

Bel Riozi se maši za pojas od metalnih beočuga koji beše pripijen uza zid niše. Pojas se od zida odvoji s tihim srkutavim šumom, jer je na laki dodir njegove ruke prestala slaba adheziona sila. Njegovu pažnju privuče elipsoid na sredini pojasa. Bio je veličine oraha.

„To...“, zausti on.

„To je bio generator“, potvrdi Bar. „Ali, to je *bio* generator. Tajna njegovog funkcionisanja se sada ne može otkriti. Subelektronska ispitivanja pokazala su da je fuzijom pretvoren u metalnu grudvicu, a ni najpažljivija analiza sheme difrakcije nije bila dovoljna da se otkriju posebni delovi koji su postojali pre fuzije.“

„Znači, 'vaš dokaz' je još uvek na nesigurnoj granici reči nepotkrepljenih konkretnim dokazom.“

Bar sleže ramenima: „Tražili ste od mene da ispričam ono što znam, zapretivši da ćete mi to znanje silom iznuditi. Ukoliko rešite da ga primite sa skepsom, šta to meni znači? Želite li da prekinem?“

„Nastavite!“, grubo zatraži general.

„Posle očeve smrti nastavio sam istraživanje, a u pomoć mi je pritekla ona druga slučajnost koju sam pomenuo, pošto je Sivena bila dobro poznata Hariju Seldonu.“

„A ko je Hari Seldon?“

„Hari Seldon je bio naučnik u doba vladavine cara Dalubena IV. Bio je psihoistoričar, poslednji i od svih najveći. Jednom je posetio Sivenu, i to dok je ona bila veliki trgovački centar, bogat umetnostima i naukama.“

„Hm“, kiselu progundā Riozi, „postoji li neka planeta u stagnaciji koja ne tvrdi kako je u drevnim danima bila zemlja obilja što se presipalo?“

„Dani o kojima ja govorim jesu oni od pre dva veka, kada je car još uvek vladao sve do najudaljenije zvezde; kada je Sivena bila svet u unutrašnjosti, a ne poluvarvarska pogranična provincija. U to doba Hari Seldon je predskazao opadanje carske moći i kasnije varvarizovanje čitave galaksije.“

Riozi se iznenada nasmeja: „To je predvideo? Onda je loše predvideo, moj čestiti naučnice. Pretpostavljam da sebe tako nazivate. Pa, Carstvo je sada moćnije nego što je bilo i u jednom trenutku u poslednjih hiljadu godina. Vaše stare oči je zaslepila hladna sumornost granice. Trebalo bi da jednog dana posetite unutrašnje svetove; da osetite toplinu i blagostanje središta.“

Starac ozbiljno odmahnu glavom: „Cirkulacija najpre prestaje na spoljnim rubovima. Biće potrebno još vremena da raspadanje dopre do srca. Odnosno, očigledno, svima vidljivo raspadanje, za razliku od onog unutrašnjeg, koje je priča stara petnaestak vekova.“

„I tako je taj Hari Seldon prognozirao galaksiju jednoobraznog varvarstva“, raspoloženo primeti Riozi. „I šta biva onda, a?“

„Zbog toga je osnovao dve zadužbine, na potpuno suprotnim krajevima galaksije – zadužbine u koje su ušli najbolji, najmlađi i najjači, kako bi se množili, rasli i razvijali. Brižljivo su odabrani svetovi na koje su smeštene, kao i vreme i okolina. Sve je to urađeno na takav način da budućnost, kako su je predvideli neborivi proračuni psihoistorije, dovede do njihove rane izolacije od glavnog korpusa carske civilizacije, kao i do njihovog postepenog izrastanja u zametak Drugog galaktičkog carstva – skraćujući tako neizbežni interregnum varvarstva s trideset hiljada na samo hiljadu godina.“

„A odakle ste sve ovo saznali? Kao da vam je sve podrobno poznato.“

„Nije, i nikada nije bilo“, sabrano odgovori patricije. „To je mukotrpan rezultat spajanja izvesnih dokaza koje je otkrio moj otac s nešto više dokaza koje sam lično pronašao. Osnova je klimava, a nadgradnja romantizovana, kako bi se popunile ogromne praznine. Ipak, ubeđen sam da je priča u suštini tačna.“

„Lako postajete ubeđeni.“

„Zar? Trebalo je četrdeset godina istraživanja.“

„Hm. Četrdeset godina! Pitanje bih rešio za četrdeset dana. Zapravo, verujem da to i treba da učinim. I učiniću – na drugi način.“

„A kako biste to učiniti?“

„Na očigledan način. Mogao bih da postanem istraživač. Mogao bih da pronađem tu zadužbinu o kojoj govorite i da se rođenim očima uverim. Kažete da postoje dve?“

„Zapisi pominju dve. Dokazi u prilog tome nađeni su samo za jednu od njih, što je i razumljivo, jer je druga na samom kraju duge osovine galaksije.“

„Pa, posetićemo onu bližu.“ General ustade i popravi pojas.

„Znate li gde treba da odete?“, upita Bar.

„U izvesnom smislu. U arhivi pretposlednjeg vicekralja, onog kog ste tako uspešno ubili, postoje sumnjive priče o varvarima sa spoljnih svetova. U stvari, jedna od njegovih kćeri bila je udata za nekog varvarskog kneza. Naći ću put.“

On ispruži ruku: „Zahvaljujem vam na gostoprimstvu.“

Dukem Bar dodirnu prstima ispruženu ruku i zvanično se pokloni. „Vaša poseta mi je pričinila veliku čast.“

„A kada je reč o obaveštenjima koja ste mi dali“, nastavi Bel Riozi, „nakon mog povratka znaću da vam se zahvalim.“

Dukem Bar ponizno otprati svog gosta do ulaznih vrata i tiho uputi vozilu koje se udaljavalo ove reči: „*Ukoliko se vratiš.*“